

**POVÍDKY O TROCHU JINÉ
LÁSCE**

**Jan Folný: Buzičci
Host, Brno 2013**

„Ahoj všechny buziny, buzici a buzičci, co tohle čtete! Byl jsem včera v Termixu a bavil se tam s pár lidma v darkroomu a zjistil jsem, že pět z nich si vede svoje vlastní internetový a facebookový blogy [...] »A o čem píšeš?« ptám se jednoho nadřzeného kluka v tom darkroomu, zatímco si hraju s jeho ptákem. On mi ho zasadí hluboko do krku a sykne: »O tomhle, synu!« (s. 11)

První věty povídkového souboru Jana Folného nazvaného *Buzičci* mohou šokovat, znechutit, odradit i zaujmout: téma homosexuálních vztahů a sexu nepatří k běžně zpracovávaným a Folného otevřenost a přímost, s jakou je „natvrdo“ popisuje, působí zpočátku jako záměrná provokace. Mylný by byl ovšem závěr, že stejným způsobem bude pojata celá kniha – její síla spočívá v pestrosti a rozmanitosti, s nimiž autor zpracovává a variuje ústřední téma. Jan Folný (nar. 1977) debutoval prózou *Od sebe/K sobě*, kterou vydal v malém nakladatelství LePress soustředujícím se na literaturu s homosexuální tematikou. Nyní využil příležitosti publikovat v renomovaném nakladatelství – a vydal prózu,

kteřá obstojí i v mnohem těžší konkurenci. Hned první, citovaná povídka, která dala knize titul, se rozjede ostrým tempem. Nechutně sebevědomý mladík na svém blogu představuje povrchní svět, v němž jde hlavně o to, zažít co nejvíc sexu, být krásný, mladý, žádoucí, dobře oblečený, zkrátka „in“, což nemůže pokazit ani taková komplikace, jako je HIV pozitivita nebo náznak hlubšího citu. Vypravěč nešetří sebe ani ostatní, otevřeně popisuje homosexuálních praktik jsou místy příliš i pro otrlého čtenáře. Ale ve chvíli, kdy toho začíná být moc, povídka končí a přicházejí další – od té první zcela odlišně.

V těch už hrdinové tolik neřeší sex samotný, jako spíše lásku: lásku coby touhu po trvalejším vztahu, lásku ztracenou, nenalézanou, vášnivou, tušenou, pozdní i nevslyšenou. V povídce „Box of roses“ hlavní postava bojuje s pokušením nevěry a hrozbou ztráty stálého partnera. „Supertalent“ je rekapitulací třicátníka, který představuje své neúspěšné (tedy krátkodobé) vztahy a explicitně tematizuje jedno z témat opakujících se ve všech povídkách, totiž samotnou možnost existence hlubokého a trvalého homosexuálního vztahu: „*Je něco takového mezi kluky vůbec skutečné? Vždyť já ze svého okolí žádné dva kluky, kteří by spolu dlouhodobě žili, neznám. Nejsou homovztahy jen náhlým prudkým ohněm emocí, který však*

vyhasne často stejně rychle, jako vzplál, a to nejčastěji s prvním sexuální uspokojením, a pak už nic, žádný hlubší smysl? Skoro si začínám myslet, že to tak je.“ (s. 85) Vrcholem celého souboru je pak povídka „Neviditelný“, která popisuje několik dní v životě starého muže těsně před tím, než se má odstěhovat do domova důchodců. Jsou naplněny teskným loučením s Prahou, vzpomínkami na pár šťastných chvil, v nichž si dovolil být sám sebou, představami i sny, strhávanými na zem projevy tělesného chátrání a únavy. Jeho všední stařecké dny, pravidelně prosvětlované několika málo okamžiky, kdy může v protějším okně sledovat krásného mladíka, kterého vnímá jako zhmotnění své touhy po mládí a kráse, se tak neodvratně blíží ke konci – po vykořenění ze svého domova starý muž brzo umírá. Tesknou, až dusivou atmosféru zmarněného osudu má také povídka „Změna času“, v níž se muž středního věku marně snaží vykročit z bludného kruhu předsudků a nudného, předstíraného života. Prchavost náhodného setkání, v němž se odehrávají téměř neslyšná dramata, zachytila povídka „Dán jen se dvěma rukama“.

Ve dvou povídkách pak Folný využívá formy dopisu: v první z nich, „Poste restarte, Bao Loc Post Office, Lam Dong, Vietnam“, píše vietnamský mladík, postava, která prochází několika příběhy, své ba-

biče. V dopise se vyzpovídává z nešťastné lásky, ovšem tak, aby nebylo poznat, že jde o vztah dvou mužů. Oproti tomu povídka „Slohové práce žáka páté třídy Jana F.“ patří k nejslabším z celé knihy: stylizace do jazyka a myšlení desetiletého dítěte se autorovi zcela nezdařila, navíc dopis bývalému prezidentovi, v němž je představena modelová šťastná rodina lesbického páru vychováající syna a bojující s nenávistí okolí a úřední mašinérií, lehce zavání agitací a schematickým osvětářstvím.

Folného soubor povídek není jednotvárný a není ani vyrovnaný: texty se liší stylově, jazykově, výběrem postav a jejich myšlenkových světů, ale i uměleckou přesvědčivostí. Nabízí se otázka, nakolik je jeho působivost dána literární kvalitou a nakolik se na ní podílí neobvyklé téma, které zaujme už jen svou „dokumentární“ hodnotou. Jakousi zkouškou může být představa, jak by tyto texty fungovaly, pokud by se týkaly „běžných“ heterosexuálních vztahů. Část povídek by nepochybně vyznívala méně výstředně a drsně, některé by možná zapadly v lepším, leč nevzrušivém průměru. Jiné by však zůstaly stejně silné – a to je známka toho, že *Buzičci* nejsou jen provokující snahou zaujmout erotikou a „exotikou“, ale regulérním literárním činem.

Alena Fialová

DRAZE VYKOUPENÝ TALENT

**Margriet de Moorová: Virtuos
Z nizozemštiny přeložila
Magda de Bruin Hüblová
Pistorius & Olšanská, Příbram 2013**

Román nizozemské spisovatelky Margriet de Moorové *Virtuos (De virtuoos)* vyšel již v roce 1993. Po dvacetileté prodlevě se tento evropský bestseller objevuje v českých knihkupectvích. Alfou a omegou celé prózy je vášeň k milované bytosti a zároveň k hudbě – potažmo k umění jako takovému. Svižně napsaný prolog nás poutavě seznamuje se životem obyvatel vesničky Croce del Carmine na úpatí Vesuvu. Právě tam jednoho dne vzkličí v srdci desetileté Carlotty, pozdější vedoucí Rocca d'Evandro, vřelý cit k o rok staršímu sopranistovi Gasparu Contimu, budoucímu famóznímu opernímu pěvci. Nevinná dětská láska je přetata okamžikem, kdy se malý Gasparo vytratí z domoviny, aby podstoupil kastraci. Poté je vychováván a školen – v naprosté izolaci od rodinného prostředí – v konzervatoři, která funguje jako sirotčinec i internát. „*Říkají jim figlioli, synáček, miláčkové, na nichž sice ještě není nic vidět, ale přesto se už odlišují. Jednoho dne byly jejich sny, prachobyčejné dětské sny, dědictví z matčina lůna, násilím přerušeny, a přesto tím o nic nepřišli [...] figlioli, dar z nebe.*“ Zatímco Gasparo pobývá v této přísné instituci, Carlotta uzavírá v patnácti letech sňatek s finančně zabezpečeným rodinným přítelem. „*Náhle jsem obývala honosný a dobře vedený dům. Komandovala jsem tam služebnictvo a přinejmenším se stejným potěšením jsem je zvala do salonu. [...] Dobře jsme si s Bertem rozuměli. Bylo mi jedno, že je často celé měsíce pryč, patřilo to k naší smlouvě.*“

Carlottě se po otcově smrti naskytne příležitost odcestovat s manželem do rušné Neapole a strávit zde operní sezonu v divadle San Carlo. V hřištné Neapoli se životní cesty obou hrdinů po letech opět prolnou a z dětské náklonnosti k hochovi, jenž zpíval v místním kostele o mších, se rodí vášnivá láska ke krásnému a sebestřednému pěvci-eunuchovi. Gasparův zápal pro hudbu a Carlottina erotická vášeň se díky ženině protřelosti rázem slévají v harmonický

celek: „*»[...] jsou tu i housle nebo cembalo, a to jsou pěkné nástroje, jenže nemluví slovy. Ne že by se o to nesnažily, a v tom napodobování docházejí hezky daleko, ale samohlásky a souhlásky, to tedy ne, protože ty tvoříme pusou. Ten trysk vzhůru, ty přírazy a zesilování a zeslabování, to jsou bez debaty slova [...] a pro slova je třeba mít jazyk a rty...« Na chvíli se [Gasparo] odmlčí. Pak dodá: »A samozřejmě zuby.« »Ne,« řeknu já, »zuby teď vynech.« Nakloním se dopředu a přiblížím se obličejem k jeho tváři tak, až se naše rty dotknou. Opatrně a umně ho líbám. [...] Ochutnej tohle,« řeknu pak. »To je m, souhláska, která se tvoří výhradně rty.« [...] Dotknou se zevnitř jeho horních zubů, tam, kde začíná tvrdé patro. »D, t,« zamumlám. »Souhlásky tvořené lehkým, vlídným tlakem za horními zuby.« [...] Přemýšlím. Zkouším to i ono. »N,« říkám. »L... r... Hlavně r vyžaduje od jazyka sverázně chování...« Líbí se mu to.“*

Margriet de Moorová je vystudovaná klasická zpěvačka a klavíristka, tudíž její fascinace světem hudby nijak nepřekvapuje. Nicméně místy nekonečné detailní výklady o pěveckých technikách či časté používání odborných výrazů mohou čtenáři bez hudebního vzdělání připadat leckdy únavné, jakkoli mají v knize své opodstatnění. Margriet de Moorovou můžeme označit za „renesanční“ ženu, neboť kromě Královské konzervatoře v Haagu navštěvovala i Amsterodamskou univerzitu, kde se věnovala dějinám umění a archeologii. Autorčin druhý román představuje syntézu obou jejích vášní – hudby a historie. Spisovatelka odkazuje k historickým reáliím (třeba k válce o dědictví španělské), na rozdíl od těch hudebních ovšem stručně; výstižným deskriptivním jazykem vtaňuje čtenáře do atmosféry přelomu dvou velkých epoch, baroka a osvícenství. Kniha *Virtuos* je protkána aluzemi na tehdejší myšlení a filosofii: „*Neapolitánci jsou násilníci, říkáme smířlivě, loupí a vraždí jako nikdo. Je ale fakt, že lidem tady, v tomhle městě, už velmi dlouho působí potěšení nečit se hlavou, nýbrž smysly. Následujeme Apollona, ale ještě raději Dionýsa. Aristotela samozřejmě známe, ale stejně se stále ještě držíme Sapfo. Filosofie nás baví, přírodních věd si vážíme, ale přesvědčí nás logika verše. V tomto antipapežském městě, kde zpochybňujeme jezuitu přímo jim před nosem,*

se inkvizice neuchytila. Neupálili tu jedinou čarodějnici [...] Descartes je v neapolských salonech populární, zvláště když jsou nablízku Francouzi. Myslím, tedy jsem.“

V následující ukázce je Carlotta vyzvána, aby se vyjádřila k Leibnizově filosofii: „*Přišla řeč na Leibnize. »Leibniz?« zvolala jsem. »To je ošemetná záležitost! Co říkáš duši bez oken? Nic nevnímáme a nic ze sebe nevydáváme. Naše smysly nás šálí, no, to teda nevím.« Z citace je patrné, že blíže než k Leibnizovým východiskům o uzavřených monádách má Carlotta k empirismu, přesněji k senzualismu, který veškeré poznání odvozuje z počítků. Carlotta dětská mysl byla *tabula rasa* a zkušenost se na ni zapisovala právě prostřednictvím smyslu: „*Říkají, že hudba je jazyk, který vyjadřuje neviditelné, a proto mu každý rozumí. [...] Nebyla jsem dnes večer rozhodně jediná, kdo ve své lóži vzlykal, vzdychal a utápěl se v opilosti, která rozšiřuje srdce a zvláčňuje přirození. [...] Chceme, aby vášeň zněla co nejvyššími tóny a nesmírně virtuózně. Chceme umně upravenou extázi. Pak se můžeme rozplakat, ne nad příběhem, ale nad sebou samými. Pak nás naplní radost. [...] Tělo nás dokonale zosobňuje a veškeré vědění začíná touhou. Po čem jiném než po slasti? [...] Vakuum, ve kterém žiju, naplňuju zrakem, sluchem, čichem, chutí a hmatem. Svodů je habaděj.*“*

Margriet de Moorová do své prózy – řečeno hudební terminologií – zdařile komponovala i kapitolu „Intermezzo“, jejímž inspiračním zdrojem může být opera-intermezzo *La serva padrona (Služka paní)* italského skladatele Giovanna Pergolesiho (1710–1736). Tato prozaická „vsuvka“ líčí život Carlottiny služky Faustiny, která hlavní hrdinku opatruje od jejího narození až do posledních dnů svého života. Zatímco se ve vyšších kruzích debatuje a filosofuje o nových převratných objevech, Faustina je typickou představitelkou středověkého myšlení, jehož kořeny jsou ukotveny jak v náboženství, tak v lidových pověrách: „*Nejdřív nověnu ke svatě Kláře, uvažuje. Pak spálím friulskou zmiji a kouř zachytím do jejích prostěradel. Ať mi omrznou prsty u nohou, jestli na svatého Petra a Pavla nebude [Carlotta] v tom.*“ Velkolepá éra baroka se svou pompou, exaltovaností i nadanými kastráty se blíží ke konci. Narcistického Gaspara –

zaslepeného vlastní krásou a virtuozitou – jako by se tato skutečnost (podobně jako Faustiny) ani netýkala...

Spisovatelka ve svém románu pozoruhodně kombinuje historickou realitu s fikcí a polofikcí. Touto metodou sofistikované pracovala například téma spolupráce a přátelství Gaspara a Georga Friedricha Händela, žijícího od roku 1712 trvale v Anglii – kolébce empirismu. Ukázka explicitně odhaluje Gasparovu povrchnost a netečnost vůči okolnímu světu: „*Zdravý rozum si na té straně Lamanšského průplavu udržoval cosi velkolepého, než ho vítr zavál do Francie. V křmě plně věštců a hráčů kostek dolil mírně podnapilý skladatel poslední zbytek vína. Zmateně hledal zpěvákovy oči. Copak tebe zajímá Locke, Berkeley, Hume?*“

Autorka ve *Virtuosovi* skvěle propojila svět umění, historie a filosofie, a navíc tak učinila poutavým jazykem a mistrným stylem. V románu je částečně uplatňován princip montáže, projevující se křížením různých časových a dějových rovin. Výsledkem však není volný sled dějů – jak by se dalo předpokládat –, nýbrž celistvá kompozice. Dobře propracovaná forma přispívá k rychlému spádu děje, čímž jsou do jisté míry kompenzovány i některé vleklé pasáže z oblasti hudební teorie, které při čtení působí jako „brzdy“. Je však dost možné, že to byl záměr – důmyslnému syžetu (nechronologické řazení událostí či nejednota místa a děje) odpovídá bohatý jazyk plný odborných výrazů, metafor, přirovnání a dalších prostředků, ačkoli samotný děj je poměrně prostý – založený na odvěkém tématu lásky. Fabule se rozlévá do krátkých epizod, které spojují motivy cestování, poznávání neznámého a operní sály praskající ve švech. Nizozemská autorka jako by si ve svém historickém románu, který však místy vyznívá velmi moderně, nevymezovala žádné mantinely. Jako by si se čtenářem pohrávala, aby ho (kromě jiného) přivedla k zamýšlení nad tím, co všechno může mít minulost společného se současností. Jak jinak si vysvětlit třeba fakt, že Gasparo – symbol barokní opery – začne znenadání hovořit o swingu? Vskutku zdařilá próza! *Bravo! Bravo! Bravissimo!*

Marika Kimatraiová